

Eleusinská mystéria

Povstala evropská kultura z rituálů s psychedeliky?

seminární práce pro předmět FSS MU PSY208 Interpretace a imaginace

(Great Eleusis Frieze, Eleusis Museum, Greece, late 5th c. BCE)

Leoš ŠEVČÍK
FF MU
obor psychologie
2.semestr
9.5.2008

Obsah

1. Úvod.....	2
2. Výklad mýtu a souvislosti.....	3
Svaté manželství.....	3
Mýtus o Deméter a Persefóně	3
3. Fakta o mystériích	4
4. Mykoetnologické a jiné hypotézy	6
Semiotické souvislosti.....	6
Claviceps purpurea.....	7
Chemické pozadí	7
Účinky erginu	8
Psychedelická mystická zkušenost	9
Proplétání identit.....	11
Linie poznání.....	13
5. Závěr	14
Zdroje	15

1. Úvod

Po nejdlejší dobu pořádaný a nejvýznamnější rituál Řecka, jež je právem považované za kolébkou evropské kultury, by měl zajímat všechny učence humanitních věd, kteří si kladou za cíl zmapovat vztah člověka, prostředí a spirituality. Jako studentovi psychologie se zájmem o potenciál lidského vědomí mi tato posvátná instituce nabízí více než podnětný přesah kulturní antropologie, biochemie a transpersonální psychologie.

Funkce Eleusinských mystérií je stále platná. Hodnoty v podobě zážitku smrti a znovuzrození, pochopení významu koloběhu života, následné zmírnění úzkosti z pomíjivosti hmoty a uvědomění si propojení jedince s přírodou nabízely ve starověku odpovědi na základní filosofické otázky a mohly by být lékem dnešní nespokojené, kompetitivní, uspěchané a za materiálními statky se ženoucí společnosti.

Interpretační rámec se nabízí vždy dosti široký. Mě nejvíce oslovilo pojetí vcelku mladé vědecké disciplíny, mykoetnologie. Poskytuje zajímavý pohled na řeckou kulturu, pokud si uvědomíme význam rituálu a fakt, že s největší pravděpodobností ústředním mystériem bylo podání psychedelické látky. Funkce rituálu se jeví podle mnohých antropologů totožná s účinky LSD terapie, kterou v nejbližších dnech doktor Peter Gasser podrobí experimentálnímu ověření ve Švýcarsku, 35 let od zákazu zkoumání

psychedelik. Proto bych rád upozornil na kořeny institucionálního zážitkového přístupu k informacím.

V mé práci se postupně věnuji historii rituálu, jeho průběhu a psychedelickým hypotézám, které se snaží sjednotit antropologická fakta s psychologickou interpretací mýtu a samotného zážitku mystéria.

2. Výklad mýtu a souvislosti

Svaté manželství

Koncept Eleusinských mystérií sahá až do mykénského období, 16. století p.n.l. (Wasson, R. G.; Hoffman, A.; Ruck, C. A. P., 1978). Lidé tehdy na území pozdějšího Řecka prováděli obřad *Svatého manželství*. Ústřední význam měla Velká Matka Země, zpodobňující archetypální matku, jejímž dítětem byl celý svět. Jednalo se o oslavu ženské plodnosti a cyklického znovuzrození rostlin a lidí. Choť a zároveň syn Matky Země, rostlinný duch a Otec Nebes v jednom, ji po své smrti posedl a unesl za účelem zúrodnění nových světů. Otec Nebes, později Zeus, se stal ztotožňovaný s choťem a synem Matky Země. Důležité je povšimnout si splývání identit choťe Matky Země a jejího syna.

Kněžky se snažily napojit na svět duchů, aby obnovili zemědělský rok a civilizovaný život, který ze Země vyrůstá. Jak tak činily, je zatím neobjasněné. S přihlednutím k logice vztahů se nabízí vyjednávat s tím, kdo Matku Zemi unesl a to s rostlinným duchem. Zajímavé je proto etimologie slova Mykény - řecky Mykenai. Je odvozeno od Mykene, což znamená *nevěsta Mykese*. Mykes je termín pro houbu. Manifestace hub tedy nejspíš reprezentuje rostlinného choťe a zároveň syna Matky Země. Manželstvím se myslí vztah mezi nevěstou-kněžkou a ženichem-houbou, který ji propůjčí své schopnosti cestovat do jiných světů.¹

Mýtus o Deméter a Persefóně

Mýtus poprvé zachytil Homér ve svých Hymnech (Nagy, 2000). Bohyně *Deméter* (Matka Země), přišla o svoji a Dyonýsovu (bůh opojení) jedinou dceru- princeznu

¹ Kult magických hub je dlouhou dobu prokázán například v oblasti dnešního Mexika. Jeho trvání zde překračuje dobu více jak 4000 let. Houby, které bysme dnes označili za psychotropní, se používaly právě pro komunikaci s duchy. Proto pokud budeme akceptovat evolucionistické teze psychické jednoty lidstva, obyvatelé Peloponéského poloostrova byli stejně inteligentní jako lidé v Mexiku. Nabízí se tak možnost užití stejného artefaktu jako média k navázání kontaktu s jinými sférami reality. O formu difúze se v tomto případě nejspíš nejedná pro neprokázané kontakty Evropy s Amerikou v době před 4000 lety. Podrobněji rozeberu užití psychedelik v obřadu níže.

Persefónu (vtělení plodnosti Země a zároveň Královna Podsvětí). Při sběru květin *narkissos* v místě zvaném *Nysa* ji unesl *Hádes*, bůh podsvětí, do svého panství.

Zoufalá Deméter hledala svoji dceru po celém světě až došla do Eleusis. Zde se usídlila a snažila se najít způsob, jak se opět shledat se svou dceru.

První zkusila negovat smrt pomocí eleusijského prince Triptolema. S ním si chtěla udělat další dceru. Zabránila ji princova matka, protože se svého syna nechtěla vzdát. Deméter prince alespoň stihla naučit tajemství zemědělství.

Dále Deméter chtěla absolutizovat smrt a přiblížit se tak své dceři v podsvětí. Uvrhla na Zemi věčnou smrt v podobě sterility. Tentokrát se bouřili pro nedostatek věřících nebeští bozi odvozující svoji existenci od lidí na Zemi.

Třetí řešení spočívalo v akceptování smrti a možnosti znovuzrození. Princezna Persefóna v té době získala od svého snoubence Háda v zúrodňujícím obětí svolení k návratu na Zemi i se synem, jehož tím počala. Pod podmínkou, že se na 4 měsíce bude každý rok vracet.

Klasické podání mýtu má evidentní vztah ke střídání ročních období Středozeří v tehdejší době. Hlubší nuance příběhu odhalují návod, jak se vypořádat se smrtí. Nelze ji popírat, ani propadnout její definitivnosti, musí se přijmout jako součást koloběhu energie. Filosofické sdělení bohužel skoro nikdy člověka nedokáže na realnou situaci opravdu připravit. K zvnitřnění tohoto poselství sloužily nejspíše Eleusinská mystéria.

3. Fakta o mystériích

Objektivně prokázaný sled událostí zmiňují autoři Wasson a Ruck (1978) v knize *The Road to Eleusis*.

Eleusis se nazývá místo vzdálené 20 kilometrů od Atén. Rozprostírá se zde chrám založený bohyní Deméter při svém hledání dcery Persefóny, kde zlomená žalem hledala způsob, jak se svoji dceru ještě jednou spatřit.

Obřad se zde začal Řeky provádět v době 1500 let p.n.l. Masový rozmach Eleusinským mystériím nastal v období vlády Pýsisstrata okolo roku 300 p. n. l., kdy stát převzal kontolu nad mystériemi. Správu měli konkrétně nastarosti dvě kněžské rodiny tzv. *hierofantů* - Eumolpidaeové a Kerykesové. Mystéria se v tím stala panhelénská, poutníci přicházeli z celého Řecka. Později v Helénistickém období se dokonce rozšířila do Říma.

Mystérium označuje událost více než výstižně, jelikož *epoptéti* (iniciovaní) nesměli pod trestem smrti nikomu vypovědět o svých zážitcích na ceremonii. Pátrání po informacích se nám tak zužuje na archeologické nálezy, intepretaci artefaktů, vyobrazení na nich a sémantickou analýzu mytologických prvků. Z dobových výpovědí několika odvážlivců, kteří naznačili charakter zážitku, je ale jasné, jakou váhu mystériím lidé připisovali a proč se stala nejoblíbenějším rituálem antiky.

Sofokles uvedl: „*Třikrát šťastni jsou ti smrtelníci, jež viděli tyto rituály odvozeny od Háda; jelikož pouze pro ně jedině je tam (podsvětí) zajištěn opravdový život. Pro ostatní, pouze zlo.*“²

Platón zkušenost popsal: „*Esenciální význam stvoření mystérií byl přivést nás zpět k principům z nichž pocházíme, dokonalého blaha duchovního a intelektuálního potěšení.*“³

Cicero napsal: „*Mezi mnoha znamenitými a vskutku božskými institucemi, jež Vaše Atény pozvedly a přispěly jimi k lidskému životu, dle mého názoru žádná není lepší než tato mystéria. Jelikož díky nim jsme byli vyzdvyhnuti z našeho barbarství a divošského života a vychováni a zušlechtěni pro civilizaci; a jakožto se rituály nazývají „iniciace“, v pravdě jsme se z nich naučili počátku života a získali sílu nejen žít šťastně, ale i zemřít ve víře.*“⁴

Zážitek z Eleusis se pokládal za jeden z nejvýznamnějších v životě. A možná právě známá tajuplnost eleusinské vize lákala tolik lidí. Každý rok se konala Malá a jednou za 5 let Velká mystéria. Počet iniciovaných se pohyboval pokaždé okolo 3000 lidí, což je při tehdejší zalidněnání světa (odhady k roku 1000 p.n.l. se pohybují okolo 50 milionů) velice vysoké číslo. Účast podmiňovala na tehdejší dobu velice mírná pravidla. Člověk musel umět řecky a nesměl být poskvrněn vinou z vraždy. Zsvěcení se povolilo i ženám a otrokům. Cena obřadu se pohybovala ve výši tehdejšího měsíčního platu průměrného rolníka.

Malá mystéria se konala na přelomu února a března a představovala pouze zinscenování mýtu o únosu Persefóny do podsvětí přeměněným Dionýsem za Háda a přípravu na pozdější Velké mystérium.

Vzrušení vzbuzovalo až Velké mystérium trvajících 10 dnů, kdy se po celou dobu držel půst. Začínalo koupelí v moři u Faleronu. Účastníci vytvořili procesí, které se od místního hřbitovu vydalo k Chrámu Deméter. Vyvolávali Persefónu a průvodce transcendencí smrti Iakchose. Půst porušilo až v předvečer vize podání nápoje *kykeon* - reprezentovaný květinami *narkissos*, které přilákaly Persefónu do míst únosu Hádem. Existují dvě teorie o tom, co se dělo poté.

První odhaduje, že kněz během mystické noci odhalil vizi předvedením několika posvátných artefaktů a ohně ztělesňující možnost života po smrti. Tato verze se ale nezdá pravděpodobná s přihlédnutím k popularitě, dlouhé existenci obřadu a dopadu, jaký měl na ty velikány, kteří o něm pronesly několik přípustných poznámek.

Druhá teorie vysvětluje mocný účinek ceremonie užitím silné psychoaktivní ingredience v nápoji *kykeon*. Tuto teorii rozebere podrobněji níže.

² Hofmann, A. -- Ruck, C.A., -- Wasson, R.G., -- Bigwood, J. -- Ott, J. -- Ruck, C.A.P. -- Smith, H. -- Staples, D: The Road To Eleusis: Unveiling the Secret of the Mysteries. A Harvest/ HBJ Book 1978. 1.vydání, 58.s.

³ Hofmann, A. -- Ruck, C.A., -- Wasson, R.G., -- Bigwood, J. -- Ott, J. -- Ruck, C.A.P. -- Smith, H. -- Staples, D: The Road To Eleusis: Unveiling the Secret of the Mysteries. A Harvest/ HBJ Book 1978. 1.vydání,

⁴ Hofmann, A. -- Ruck, C.A., -- Wasson, R.G., -- Bigwood, J. -- Ott, J. -- Ruck, C.A.P. -- Smith, H. -- Staples, D: The Road To Eleusis: Unveiling the Secret of the Mysteries. A Harvest/ HBJ Book 1978. 1.vydání,

Obřad pokračoval celodenním festivalem tance a radovánek nedaleko chrámu v Rarijských polích považovaných za pradavné místo, kde poprvé na světě vyrostlo obilí. V ranních hodinách se konala závěrečná úlitba bohům a iniciovaní se vydali na cestu domů.

Téměř 2000 let se lidé z celého Helénistického světa scházeli, aby mohli podstoupit tuto zkušenost. Podmanění Řecka Římskou říší a snaha císaře Theodósia potlačit helénistický odpor vůči křesťanství, tehdy již státnímu náboženství, znamenalo ve 4. století po Kristu zákaz rituálu, který provázel řeckou kulturu po celé antické období.

4. Mykoetnologické a jiné hypotézy

Rostliny, jež obsahují látky rozšiřující vědomí, nejsou v starověkých kulturách ničím neobvyklým. Hojně je používají výše zmínění obyvatelé Mexika. Dále jsou takové rostliny rozšířeny prakticky po celé Americe. Znalost psychedelických hub lze doložit i v Africe, včetně Egypta. Stojí na nich středověké čarodějnictví. Pozdější vývoj v přístupu jednotlivých kultur se ovšem velice liší. Prakticky veškerý svět, kde působila církev, lze označit za mykofóbní, kdežto před vlivem represivního institucionalizovaného křesťanství můžeme považovat většinu světa za mykofilní (Wasson, 1978).

V kořenech mystérií jsem již uvedl vazby *Svatého manželství* s psychedelickými houbami. Z psychiatrického pohledu intoxikace psilocibynovými houbami způsobuje halucinace a bludy. Pejorativní deskripce ale pouze skrze kulturní předsudky vypovídá o vztahu naší společnosti k neobvyklosti a subjektivitě zážitků, které se jeví absolutně pravdivé v kontextu mystických zkušeností a celkové inspirativní jevové podstaty prožitku.

Malá mystéria rekonstruovala mýtus únosu do podsvětí v podobě představení. Pokud Velká mystéria rekonstruovala také tematiku sestupu do podsvětí a znovuzrození, ale za použití psychedelik, nabízí se jako nejjasnější kandidát na otevření brány do říše Hádovy nápoj kykeon, po jehož vypití následoval zvrát v průběhu, o kterém nesmí nikdo vypovídat.

Co onou psychedelickou přísadou mohlo být? Homérův Hymnus jako složky nápoje zvěřejňuje ječmenovou krupici, mátu a vodu (Nagy, 2000), které ovšem samotné nevysvětlují tak silně emočně nabitě stavy. Navíc tento výčet ingrediencí mohl sloužit pouze k zamaskování skutečných složek. Měli bychom se zaměřit na pochopení a porozumění světa jako kulturního konstruktu, tehdejší symbolické řeči zašifrované v mýtech a pokusit se o zhuštěný popis drobných, ale propletených údajů (Soukup, 2000). Pomůže nám etnobotanika, obzvláště etnomykologie, spolu s analýzou semiotického systému.

Semiotické souvislosti

Persefóna před únosem sbírala květiny *narkosis* (řecky *mající ochromující účinky*). Princeznin emblém se vyobrazoval jako rostlina označovaná *thyrsos* -

fenyklový stonek naplněný břechťanem, jež byl v te době považován za narkotický, v dnešní dob spíše nese označení toxický.

Thyrsons byl znakem také uctívaček Dionýsa, v tomto provedení na sebe bral pojem podobu *houbové třeně* (část s vytrusnicí). Ty se hledaly na horských stráních, kde se ženy nechávaly posednout Dionýsem.

Už samotný znak Dionýsa, Dia z Nýzy, boha omámení a boha z místa únosu Persfóny, nás přivádí opět k houbám. Víno se v Řecku nezískávalo destilací, ale zpěněním houbovými kvasnicemi. „Vino“ se poté ředilo. Některé druhy až v poměru 1:20, jinak by člověk prý zemřel. Takové účinky nelze alkoholem vysvětlit.

Claviceps purpurea

Antropolog R.G. Wasson (1978) upozorňuje na vysvětlení propojené daleko více se samotnou esencí tehdejšího života- obilím. Díky jeho kultivaci se mohli lidé vzdát kočovného života a usadit se v městech. Starali se o půdu, která se jim odvděčovala úrodou. Všechny civilizované instituce se odvíjí od tohoto vztahu. Obilí samotné se považovalo za hybrid vyvinutý z primitivních trav. Lidé věřili, že pokud by se člověk o obilí řádně nestaral, vrátilo by se do podoby nepoživatelného přechůdce. Za výtěžek pozvedávající lidstvo se považoval ječmen a jako prvek, jež měl moc vrátit ve vývoji zpět obilí a s ním i lidskou civilizaci, se chápala purpurová nákaza- v současnosti označovaná za námel rodu *Claviceps purpurea* (dále *C. purpurea*).

Na roli obilnin ukazuje i další střípek informací. V 5. století p.n.l. několik aristokratů v příbuzenském vztahu k rodům eleusinských kněží způsobilo skandál, když byli přistiženi při pití kykeonu mimo ceremonii. Dramatik Eupolis krátce po tomto znesvěcení napsal komedii *Démy*. V ní udavač sděluje soudci, jak měl člověk obviněný z rouhání na vousech zbytky *purpurového ječmene*, když pil posvátný elixír.

Na rozdíl od klasických hub se námel velice podobá trsům obilí zbarveným do Deméteřiny nachově fialové barvy. Symbolika tvaru hub proto v tomto kontextu nevystupuje tolik do popředí. Námel má vztah k ječmenu výmluvný. Wasson námel připodobňuje k Dionýsove duši, která odnesla Deméteřinu dceru- obilí v oplozujícím oběti přinášející život synovi Persefóny a dávající vzniknout zážitku, jehož podstata zatím vědcům uniká.

Chemické pozadí

Z chemického hlediska obsahuje *C. purpurea* ergonovin, amid kyseliny lysrsergové a toxické ergopeptidy zodpovědné za epidemie ergotismu ve středověku. (Hofmann, 1978). Ergonovin, alkaloid rozpustný ve vodě, se strukturou velice podobá LSD. Na účinky ergonovinu ovšem kritici ergotové hypotézy poukazují jako na neodpovídající, s velice nízkým psychedelickým potenciálem ve srovnání s jinými entheogeny (Valencic, 1994). Efekt na člověka se často projevuje velice dramaticky, od silné nevolnosti, třesu, zúžení cév, až po spontánní potrat, což značně nekoresponduje s oblíbeností eleusinských mysterií. Přesto by se ergotová hypotéza neměla zavrhnout. Jiná psychedelika se jeví totiž daleko méně pravděpodobná. Často zmiňované psilocybinové houby by čelily problému obstarání jejich dostatečného množství v době konání

mystérií, září, kdy se klimatické podmínky v oblasti podobaly spíše našemu létu. Jejich skladování se k tehdejším technickým možnostem také jeví nepravděpodobné (Webster, 2000).

Pokud ergot na obilí zůstává v centru pozornosti jako hlavní podezřelý, zůstává stále problém jeho toxicity a nepřliš přesvědčivých psychedelických vlastností. Touto otázkou se zabýval tým výzkumníků Webster a Perrin (2000). Hledali způsob jakým mohl být ergot připraven, aby zajišťoval efekt podobný v současnosti známým silným psychedelikům. Důležitými podmínkami byly nutná spolehlivost psychedelika a konstatní charakteristika, jelikož dojmy iniciovaných se dochovaly veskrze podobné. Dále roli hraje možnost obstarat nenápadně, v tajnosti a pravidelně dostatečné množství látky pro několik tisíc lidí. Inspirovali se ve zveřejněných ingrediencích: ječmenu, máte a vodě. Tehdejší strážci identity kykeonu na zmatení stop mohli zmínit méně obvyklé a nedostupné suroviny, přesto volili tyto, jenž po dobu několika tisíce let tajemství ochránily. Pouze máta a ječmen se objevovali v popisu obsahu koše, v kterém se kykeon na místo obřadu dopravil. Jedinou další komponentou byla voda. Psychedelickým efektem tedy nejspíše disponovala v ní rozpuštěná látka.

Vodítkem ke zpracování *C. purpurei* se staly Websterovi (2000) zkušenosti z 60. let, kdy studoval entheogen střední ameriky *ololiuqui*, u nás známý pod názvem svlačec či povijnice, s aktivní látkou LSA neboli *erginem*. Droga se velice podobá *C. paspali*, ergotu, který se ale v době eleusinských mystérií nevyskytoval. Přesto mu toto podobnost ukázala cestu, jak mohli hierophanti zpracovat ergonovin v *C. purpurei*. *C. purpurea* stačí pouze povařit několik hodin s hydroxidem draslíku (KOH), aby došlo k částečné hydrolyze a přeměně nežádoucího ergonovinu na ergin, KOH navíc rozloží toxické ergopeptidy. Výsledný nápoj se projevuje obdobnými účinky jako středoamerický *ololiuqui*.

Technický postup není složitý. Zdrojem KOH může být jakýkoli popel rostlinného původu rozpuštěný ve vodě. Dle Perrina (2000) lze snadno obstarat dostatečné množství alkaloidu z *C. purpurei*. První toto množství vypočítal: alkaloidu obsahuje *C. purpurea* pouze 1%, dávka erginu by měla být mezi 1-5 mg, tímpádem pro 1000 účastníků potřebujeme 5g alkaloidu, což znamená 0,5kg ergotu. Což opravdu není mnoho. Pravidelné zajištění tohoto množství si lze snadno představit pouhým rozesetím náklady. Perrine navrhuje i sofistikovanější metodu: smíchání trochy ergotu se syrupem, či medem, potřím jím několik klasů obilí a nechat opilující hmyz roznést nákladu po okolí.

Jaký význam potom měla máta a ječmen? Ruck (2000) spekuluje o symbolu dvou polárních principů. Ječmen zpodobňuje základ stravy, chléb, život, oproti tomu máta v řeckém bylinkářství se užívala k tlumícím účinkům. Obě rostliny se využívaly v porodnictví, ječmen k započatí porodních kontrakcí, lektvar z máty k potratu. Ječmen bývá často vypodobněn v roli krásných květů *narkissos*, máta má roli narušitele, purpurové náklady, pojímá se jako prostředník úpadku do podsvětí

Účinky erginu

Účinky erginu popsalo v kontextu nemocničního výzkumného prostředí několik západních vědců, jež látku sami vyzkoušeli. Hofmann podal zážitek jako "emoční prázdno, zvýšenou sluchovou citlivost a bezsmyslnost okolního světa" (Hofmann, 1983). Osmond se cítil "apatický, bezhybný a relaxovaný" (Schultes, a další, 1973). Solm

přidává “dojem indiference” (Solms, 1956). Takový se zdá efekt erginu v prostředí klinického výzkumného střediska.

Emoční prázdno je možno chápat jako vnímání prostoru pro emoce, který vznikl v důsledku utišení emocí předchazejících, v běžném stavu zčeřená hladina mysli se zklidní. Bezesmyslnost okolní světa ukazuje na ztrátu konstruktů vztahů, v podnětném prostředí se naskytá možnost jejich přetvoření. Dojem indiference jasně ukazuje vymizení hodnotících hledisek.

Zásadní vztah settingu⁵ a podané látky jasně dokládá Pahnkeho Velkopáteční experiment (Doblin, 1991).

Účinky *ololiuqui* se stejnou aktivní látkou v rituálním kontextu indiánů Střední Ameriky popisují zprostředkovaně zprávy prvních Evropanů. Z pohledu třetí osoby, bez přímé účasti, zaznamenal vliv erginu na člověka španělský lékař Francisco Hernandez, jež prováděl v letech 1570-1575 v Mexiku výzkum fauny a flóry. Tvrdil, že kňeží byli schopni *přijímat zprávy od nadpřirozených bytostí a komunikovat s Božstvy* (Hofmann, 1971). Perrine se zmiňuje *o pocitu úžasu a posvátném děsu* (Perrine, 2000). Účinky dosažené erginem se pokládají za téměř identické s LSD, pouze méně intenzivní (Sewell, 2003). Stejně i známý biochemik Alexandr Shulgin a jeho žena Anna a konstatovali účinky erginu téměř totožné s LSD (Shulgin A., Shulgin A., 1997).

Psychedelická mystická zkušenost

Pro obecnou představu o fenoménech provázející spirituálně podnětnou atmosféru v synergii s etheogenem uvádím závěry harvardského psychiatra Waltera H. Pahnka (1966). Ze studie zpráv o spontánních mystických zkušenostech zaznamenaných během historie lidstva v téměř všech kulturách a náboženstvích Pahnke odvodil devět psychologických charakteristik. Po podrobení věhlasnému Velkopátečnímu experimentu v roce 1962 se tyto charakteristiky prokázaly identické pro spontánní i psychedelické zkušenosti (Doblin, 1991) (Perrine, 2000) (Ševčík, 2008).

1. *Jednota* - pocit vesmírného souladu dosažený pozitivní transcendencí ega. Ačkoli obvyklý pocit identity nebo ega se vytratí, vědomí a paměť nezmizí. Namísto toho si osoba začne intenzivně uvědomovat, že je součástí dimenzí mnohem rozlehlejších a větších než ona sama. Kromě nasledování cesty „vnitřním světem“, kde externí smyslové vjemy jsou opuštěny, lze jednotu prožít skrz vnější svět a tak se osoba cítí součástí všeho (například objektů, lidí, vesmíru). Jednodušeji a elegantněji vyznívá anglické „all is One“.

2. *Transcendence času a prostoru* - znamená cítit za hranice minulosti, přítomnosti a budoucnosti, za běžný tří-dimenzionální prostor ve sférách nekonečnosti a věčnosti.

3. *Hluboce procítěná pozitivní nálada* - zahrnuje elementy radosti, požehnání, míru a lásky dosahující nesmírné intenzity, často doprovázená slzami.

4. *Pocit posvátnosti* - neracionální, intuitivní, poklidná reakce úžasu a údivu v přítomnosti inspirující reality. Podstatnou součástí je úžas, pokora a oddanost, i když tradiční teologické nebo náboženské termíny není nutné v popisu použít.

⁵ popisuje faktory mimo subjekt, tj. fyzické prostředí, v němž se látka podává, psychologickou a emoční atmosféru, již se subjekt vystavuje, jakým způsobem se se subjektem zachází a jakou reakci experimentátor na drogu očekává

5. *Noetická kvalita* - označuje, dle Williama Jamese, pocit vhledu či iluminace na intuitivní, neracionální úrovni s ohromnou silou jistoty. Subjektivně se jí připisuje status nejzákladnější reality. Toto vědění se neprojevuje nárustem faktů, ale získáním psychologického, filosofického nebo teologického vhledu.

6. *Fenomén paradoxu* - logické kontradikce se při důkladné analýze popisů stanou zřejmé. Jedinec může zažít například „totožnost protikladů“, přitom si udržet konzistenci pojetí sebe a světa jak v okamžik zážitku, tak i po něm.

7. *Údajná nesdělitelnost* - zážitek je mimo hranice slov, neverbální a nemožný popsat. Přesto jedinci tvrvající na nesdělitelnosti zkušenosti se pokouší elaborovaně komunikovat svůj zážitek.

8. *Pomíjivost* - psychedelický peak (vrchol) nepřetrvává ve své plné intenzitě, namísto toho přechází ve svůj odlesk (orig. afterglow) a přetrvává pouze jako vzpomínka.

9. *Přetrvávající pozitivní změny v přístupu a chování* - k sobě, ostatním, životu a zážitku samotnému.

Podobně Alan Watts (1968), britský filosof a religionista, zaznamenal čtyři dominantní charakteristiky projevů psychedelik v experimentech ukazující opět na prakticky totožné projevy psychedelické a mystické zkušenosti.

- *Koncentrace na přítomnost* - zpomalení toku vnímaného času. Snížení kompulzivního plánování a očekávání budoucnosti. Jedince si začne být vědom enormního významu a zajímavosti aktuálního dění. Pozorování lidí v každodenním shonu se může jevit jako projev neschopnosti vnímat krásu okolo a spěchající lidé v ulicích dokazují, že jejich přemíra orientace na budoucnost je vykoupena úzkostí, jež může vymazat všechny výhody předvídatosti lidské rasy.

- *Uvědomění polarity* - jasné prozření, že stavy, věci a události, které obvykle pokládáme za protikladné, jsou vzájemně závislé. Jedinec vnímá explicitně rozdílné objekty jako implicitně stejné: self a ti ostatní, subjekt a objekt, pravá a levá, muž a žena, pevnost a prostor, figura a pozadí, puls a interval, svatí a hříšníci, ... Každý lze definovat pouze vymezením vůči zbytku. Prvky mají vůči sobě transakční vztah: např. kupování a prodávání, bez jednoho nemůže existovat druhé. Jak uvědomění polarity nabývá na intenzitě, jedinec pociťuje, že on sám je polarizovaný s externím vesmírem v takové míře, že se vzájemně obsahují. Psychedelická zkušenost může díky takovým nevšedním pocitům zapříčinit zmatenost, paranoii a děs, přestože jedinec cítí svůj vztah ke světu tak, jak je popisovaný biologií, ekologií a fyzikou, kdy se člověk cítí jako sjednocené pole organismu a prostředí.

- *Uvědomění relativity* - subjekt vnímá sebe sama jako spojení v nekonečné hierarchii procesů a bytostí, pohybující se od molekul přes bakterie k hmyzu a lidem a možná k andělům a bohům- hierarchie, na niž každá úroveň je ve stejné situaci. Bytost na každé úrovni si připadá v centru svého vesmíru, s nepoměrně velkými věcmi nad ní a menšími pod ní. Poté následuje již krůček k prozření, že všechny formy života pouze variiují ústřední téma: všichni jsme jednou bytostí dělající tu samou věc tolika způsoby, kolika jen je možné. Mystická a psychedelická zkušenost člověku umožňuje spatřit, že všechny tyto „Já“-centra jsou ve skutečnosti on sám: ne ovšem jeho povrchní ego, ale to, co hinduismus nazývá paramatman - Self všech self. Stejně jak nám sítnice umožňuje vidět nespočet impulsů v podobě světla, tak nám mystická zkušenost ukazuje nespočet individualit jako jedno Self.

- *Uvědomění věčné energie* - často ve formě intenzivního bílého světla, jež se zdá být jak proudem v našich nervech, tak záhadným $E=mc^2$. Toto tvrzení může znít megalomansky nebo jako velikášský klam, avšak jedinec fenomenologicky jasně vnímá jednotnou energii veškeré existence a že tato energie je i jeho bytím. Podobné pojetí nepopírá smrt, energie pulsuje. Stejně jako vrchol a následný sestup vlny. Proto se prakticky nemáme čeho bát, jelikož my sami jsme věčnou energií vesmíru hrající si před sebou samým na schovávanou. V podstatě se jedinec ve svém prožitku stane bohem, jelikož bůh je vše, co existuje.

Proplétání identit

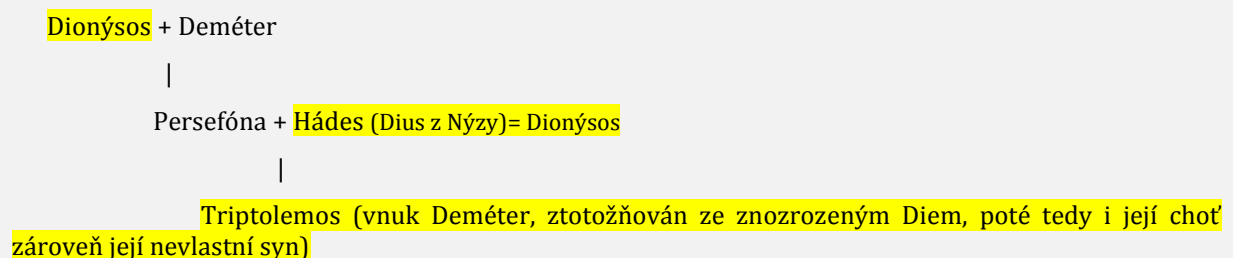
Pokud máme ponětí o struktuře obřadu, jednotlivých složkách klasického mýtu, možném použitém entheogenu a jeho potenciálu, přichází na řadu výklad dalších, pro zachování přehlednosti často vynechávaných aspektů mýtu, který se zdánlivě komplikuje (Ruck, 2000)(Wasson, R. G.; Hoffman, A.; Ruck, C. A. P., 1978).

Jak jsem již uvedl: *Bohyně Deméter, Matka Země, ztratila svoji a Dyonýsovu jedinou dceru princeznu Persefónu. Při sběru květin narkissos v místě zvaném Nysa ji unesl Hádes, bůh podsvětí, do svého panství. Dionýsos ale etymologicky znamená Dios z Nysy (byť první pád je Zeus). Dionýsos je tedy bůh z místa, odkud Hádes unesl Persefónu do podsvětí. Dionýsos logicky tedy představuje tu samou bytost jako Hádes- a tím je Zeus.*

Příbuznost mytologického pozadí *Svatého manželství* s mytologickým pozadím Eleusinských mystérií se poté jeví zřejmá. Řecká Deméter je transmorfovaná mykénská Matka Země. Postava únosce zastupuje ve *Svatém manželství* Otec Nebes- manifestace choťe i syna Matky Země. V Eleusinských mystériích padá role únosce na Háda, také zároveň na Dionýsa, oba to transformace Dia, Otce Nebes.

Další aspekt mýtu: (o Deméter)*První zkusila negovat smrt pomocí eleusijského prince Triptolema. S ním si chtěla udělat další dceru. Zabránila ji princova matka, protože se svého syna nechtěla vzdát. Deméter prince alespoň stihla naučit tajemství zemědělství. O tom samém Triptolemovi se mýtus ale zmiňuje ještě na jednom místě. Persefóna, v podsvětí přejmenovaná na Brimu, dala život svému synovi Brimosovi, který po návratu na zemský povrch nesl označení *trojjediný bojovník Triptolemus*, po mužské linii často ztotožňován s Diem, Triptoleмова identita představuje ovšem součást eleusinského tajemství. Víme pouze, že je to bytost předávající znalost kultivace obilí (Ruck, 2000).*

Vztahy s důrazem na role mužů v mýtu zachycuje náčrt:

Mojí první hypotézou zní: všechny mužské role v eleusinské mytologii se odvozují od jediného principu, mužské energie, která nabývá pouze různých forem.

Podobný princip jednotného elementu platí i pro ženský prvek. Opět jej naznačuje část mýtu: (o Deméter) *První zkusila negovat smrt pomocí eleusijského prince Triptolema. S ním si chtěla udělat další dceru. Zabránila ji princova matka královna Eleusis, protože se svého syna nechtěla vzdát.* Pokud by eleusinská královna nezabránila Deméter ve svedení syna, je možné, že by došlo k vyzrazení tajemství, jež mělo být ve své podstatě vyjevo až na samotné iniciaci.

Dle mýtu představuje Triptolemovu matku jednou Persefóna, podruhé eleusinská královna. Mateřství tedy dosvědčuje, že Persefóna a eleusinská královna jsou různé identity té samé bytosti.

Pokud by Persefóna spojení Deméter a svého syna nezabránila, stala by se babičkou sebe sama, jelikož Triptolemos je forma Dia a s Deméter má zplodit Persefónu.

Dionýsos + Deméter

|
Persefóna + Hádes (Dius z Nýzy) = Dionýsos

|
Triptolemos (Zeus) + Demeter

|
Persefóna = matka triptolema = eleusinská královna + Hádes

|
Triptolemus + Deméter

Fakt, že eleusinská královna (Persefóna) mohla Deméter zabránit, aby s Triptolemem počala náhradu za svou mrtvou dceru, ukazuje na její výnam. Jediné, co ovšem mohlo opravdu stát Deméter v cestě zahrnutí žalu, bylo její svědomí. Její mateřský cit ji zamezil popřít jedinečnost lásky ke svému dítěti nalezením náhrady za něj. Eleusinská královna, Persefóna, zastupuje tedy pouze aspekt Deméter, její zvnitřněnou potřebu nepošlapat odkaz dcery pouhým nalezením náhrady. Persefóna v tomto kontextu je součástí jedné identity Deméter, obecně ženským principem příběhu. Persefóna, v podobě eleusinské královny, představuje pro Deméter hybnou sílu, která Deméter přivedla na cestu k akceptování smrti a návratu Persefóny, v přeneseném smyslu k návratu Deméter k sobě sama. Pokud akceptujeme smrt, akceptujeme i sami sebe ve své smrtelnosti.

Moje druhá hypotézou zní: všechny ženské role v eleusinské mytologii se odvozují od jediného principu, ženské energie, která nabývá pouze různých forem.

Matkami v mýtu zůstávají Persefóna, matka Triptolema, a Deméter, matka Persefóny. Přestože zastupují ten samý ženský princip, jejich rozlišení má své opodstatnění. Deméter, Matka Země, dává vzniknout životu na Zemi. Persefóna,

Královna Podsvětí a vtělení plodnosti Země, dává vzniknout životu v Podzemí. Říše smrti není tedy mrtvá v klasickém smyslu nicoty a prázdna, popřípadě zla. Naopak, život povstávající ze smrti se vrací na Zemi obohacen o vědění a poznání. V mýtu se konkrétní vědomostí stala kultivace obilí, tendejšího synonyma pokroku, civilizace a jejího přežití.

Harmonie mužského a ženského elementu v Podsvětí přináší Triptolema, trojjediného bojovníka, šířitele poznání, jak zachovat prostředky pro život člověka. Zajímavé je v této souvislosti i pojetí Brimy, vracející se Persefóny z podsvětí, jako trojjediné Bohyně: panny, matky a stařeny (řec. hekaté - patronka čarodějnictví a bylinkářství) (Ruck, 2000).

Linie poznání

Lze si vůbec představit, jak hluboký vliv musel mít *kykeon* v kontextu tajného zasvěcení smrti a znovuzrození po desetidením půstu?

S přihlédnutím k obecným fenoménům mystických zkušeností, jež jsou psychedelika schopna indukovat (Pahnke, 1966), můžeme tušit spirituální sestup iniciovaných k Bohyni do podzemí a společný návrat. Hierophant, znamenající doslovně "ten, který nechá Svatost manifestovat sebe samu, aby byla vidět", v závěru rituálu údajně otevřel vstupní dveře a světlo povstávající Persefóny se rozlilo od svatyně na míle daleko (samožřejmě se může jednat o pouhou metaforu) (Ruck, 2000).

Každý rituál předává určitou, jinak nesdělitelnou informaci. Jaké poselství obsahovala Eleusinská mystéria?

O obřadu Svatého manželství jsem se již zmiňoval. Zastoupení jednotlivých elementů se shoduje.

Ženský princip:

- mykénská doba = Velká Matka Země
- doba Eleusinských mystérií = Deméter (Matka Země), Persefóna (vtělení plodnosti Země a zároveň Královna Podsvětí) a eleusinská královna

Mužský princip:

- mykénská doba = Otec Nebes (choť Matky Země), rostlinný duch (syn Matky Země)
- doba Eleusinských mystérií = Zeus, Dionýsos, Hádes, Triptolemus

Nabízí se možnost, že již v historicky ranných fázích oslav ženské plodnosti, cyklického znovuzrození rostlin a člověka v mykénské době lidé díky vlivu psychedelik dosahovali mystických stavů (viz kapitola 2) . Uvědomění polaritě energie, relativity identit a uvědomění věčné energie, pro kterou smrt je pouze nepřítomností ega, popisované Wattsem v obecné rovině psychedelické zkušenosti, jako by přesně zapadalo do mytologických kořenů obou rituálů. Pozitivní vliv mystické zkušenosti na postoje a chování by potom dokládali silné dojmy velikánů antiky, popularitu mystérií mezi obyčejnými lidmi i význam jež mystéria zastávala.

Moje třetí hypotéza zní: pokud Aztékové a další národy Střední Ameriky pojímali své vize jako příjem zpráv a komunikaci s Božstvy díky rituálu s erginem, mohli i účastníci Svatého manželství a Eleusinských mystérií fenomenologicky přijímat zprávy a komunikovat s archetypálně vyššími bytostmi.

Moje čtvrtá hypotéza zní: motivace zachovat linii poznání prvních psychedelických obřadů v oblasti dnešního Řecka navzdory údajné nesdělitelnosti mystických zkušeností mohla vést od pokusů popsat zážitek až ke vzniku mytologie, která vztahově postihovala jevový ramec zážitku. InSTITUTE SVATÉHO MANŽELSTVÍ A ELEUSINSKÉHO RITUÁL NÁSLEDNĚ ZAJISTILY POKRAČOVÁNÍ LINIE POZNÁNÍ, TJ. ABSOLUTNÍ POCHOPENÍ VÝZNAMU BEZE SLOV, SYMBOLŮ, POUZE DÍKY ČISTÉ NOETICKÉ KVALITĚ ILUMINACE.

5. Závěr

Eleusinská mystéria popisovaly tendejší intelektuální autority jako alfu a omegu jejich pochopení původu života, smrti a jako blaženou inspiraci. Rituál motivoval ženy i muže všech sociálních vrtev k překonání na tehdejší dobu neskutečných vzdáleností. Vyvstává otázka, jaký podíl potom měla tato instituce na formování civilizace dnes označované za kolébkku evropské kultury?

Atribut liminality unikající klasifikační síti, odosobnění, odloučení od symbolů kulturních statusů, do kterých je jedinec jako člen společnosti svázán (Soukup, 2000) a vize jednoty, prožitek smrti a znovuzrození museli na účastníky obřadu významně zapůsobit: na Platóna a jeho koncept archetypů, na Aristotela a jeho pojetí beztvare lásky jako podstatu všeho, na vznik demokracie a spousty dalších filosofický a kulturních aspektů, jimiž nás Řecko obohatilo.

Jelikož podstata dění v Eleusis spočívala nejspíše v mystickém zážitku, zůstane prostor za dveřmi, které mystéria otevírala, navždy nepopsatelným. Z odkazu předků se ale můžeme ponaučit, jaký klíč tyto sféry zpřístupňoval a co pro ně mystický zážitek znamenal.

Znovuobjevení zapomenutých eleusinských sfér nastalo v 50. let 20. století. LSD se jevílo jako velice nadějný katalyzátor lidského podvědomí. Psychoterapeutovi látka zpřístupnila jinak těžce získatelný psychodynamický materiál a klientovi umožnila jej prožít, integrovat a často zbavit se svých svazujících úzkostí. Zvláštním fenoménem vyskytujícím se při silnějších dávkách byly mystické zkušenosti, vize jednoty s vesmírem, smrti a znovuzrození.

Paralela Eleusinských obřadů a psychedelické terapie začíná v podobě používané látky, pokračuje v přínosu jedinci a završuje se i jejich nešťastným koncem. Neuvážený zákaz vědeckého zkoumání psychedelik se našťastí zmírňuje s postupně se vynořujícím paradigmatickým kvantové fyziky, která více objasňuje vztah hmoty a vědomí. Pokud současnou generaci badatelů neodradí byrokratické překážky a kulturní předsudky západní moderní civilizace, nabízí novodobé pokračování Eleusinským mystériím prostor pro prozkoumávání tajů lidského vědomí a role spirituality a v neposlední řadě nástroj jak pomoci lidem.

Je pouze na nás, zda se k odkazu našich předků postavíme s úctou.

Zdroje

- Doblin, Rick. 1991.** Pahnke's "Good Friday Experiment": A Long-Term Follow-Up and Methodological Critique. *The Journal of Transpersonal Psychology*. 1991, Vol. 23, 1.
- Hofmann, A. 1983.** *LSD, My Problem Child: Reflections on Sacred Drugs, Mysticism.*, [trans.] J. Ott. Los Angeles : Jeremy P. Tarcher, 1983. pp. 124-126.
- Hofmann, Albert. 1971.** Teonanácatl and Ololiuqui, two ancient magic drugs of Mexico. *Bulletin on Narcotics*. 1971, 1.
- Nagy, Gregory. 2000.** Homeric Hymn to Demeter. *Materials for the study of women and gender in the ancient world*. [Online] 2000.
<http://www.stoa.org/diotima/anthology/demeter.shtml>.
- Pahnke, Walter N. 1966.** Drugs and Mysticism. *The International Journal of Parapsychology*. 1966, Vol. VII, 2, pp. 295-313.
- **1971.** The Psychedelic Mystical Experience in the Human Encounter With Death. *Psychedelic Review*. 1971, Vol. 11.
- Perrine, Daniel M. 2000.** Mixing the Kykeon Part 2. *ELEUSIS: Journal of Psychoactive Plants and Compounds*. New Series 4, 2000, pp. 9-19.
- Ruck, Carl A. P. 2000.** Mixing the Kykeon Part 3. *ELEUSIS: Journal of Psychoactive Plants and Compounds*. New Series 4, 2000, pp. 20-25.
- Sewell, Andrew. 2003.** LSA (Lysergic Acid Amide) For treating Cluster Headaches. *Entheogenic Treatments of Cluster Headaches*. [Online] 2003.
<http://www.clusterbusters.com/lisa.htm>.
- Shulgin A., Shulgin A. 1997.** *Tihkal*. s.l. : Transform Press, 1997. 0963009699.
- Schultes, R. E. and Hofmann, A. 1973.** *The Botany and Chemistry of Hallucinogens*. Springfield, IL : Charles C. Thomas Publisher, 1973. p. 147.
- Solms, H. 1956.** Relationships between chemical structure and psychoses with the use. *J. Clin. Exp. Psychopath. Quart. Rev. Psychiat.* 1956, Vol. 17, pp. 429-433.
- Soukup, Václav. 2000.** *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha : Portál, 2000. 80-7478-328-5.
- Ševčík, Leoš. 2008.** *Psychedelika a náboženství*. Brno : Masarykova Univerzita, 2008.
- Valencic, Ivan. 1994.** Has the Mystery of the Eleusinian Mysteries been solved? *Yearbook for Ethnomedicine and the Study of Consciousness*. 1994, 3, pp. pp325-336.
- Wasson, R. G. 1978.** Chapter One. [book auth.] R. G. Wasson, A. Hoffman and C. A. P. Ruck. *The Road to Eleusis: Unveiling the Secret of the Mysteries*. s.l. : Harcourt Brace Jovanovich, 1978.

Wasson, R. G.; Hoffman, A.; Ruck, C. A. P. 1978. *The Road to Eleusis: Unveiling the Secret of the Mysteries.* s.l. : Harcourt Brace Jovanovich, 1978. 0-15-625279-1.

Webster, Peter. 2000. Mixing the Kykeon Part 1. *ELEUSIS: Journal of Psychoactive Plants and Compounds.* New Series 4, 2000, pp. 1-8.